

АНАЛІТИЧНА СКЛАДОВА МАКРОФІНАНСОВИХ ІНДИКАТОРІВ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

©2019 ХЛІВНИЙ В. К., РУДИК Н. В.

УДК 336.11
JEL: E61; E62; E63; H61; H63; O11

Хлівний В. К., Рудик Н. В. Аналітична складова макрофінансових індикаторів сталого розвитку

Метою статті є дослідження макрофінансових індикаторів країни як інструменту інформування щодо змін у розвитку її економічної та фінансової сфер. Обґрунтовується необхідність макрофінансових індикаторів на всіх етапах управління. Візуально наведено послідовність використання результатів аналізу макрофінансових індикаторів у процесі реалізації стратегії фінансової політики країни. Моніторинг індикаторів має відбуватися мінімум двічі: у процесі оцінки ситуації для формування плану заходів та оцінки наслідків впровадження цих заходів. Запропоновано систематизацію макрофінансових індикаторів відповідно до таких підгруп, як: стабільність, безпека, ефективність. Приділено увагу особливостям наповнення кожної із груп макрофінансових індикаторів відповідно до специфічних ознак та функціонального змісту для економічної та фінансової систем. Виокремлення першої групи зумовлене необхідністю приділення уваги фінансовим ресурсам країни, на базі яких формуються фонди державних фінансів, що прямо залежать від стабільності дохідної бази державного бюджету та монетарної стабільності загалом. Виокремлення другої групи дає можливість оцінити ефективність управління розподілом і перерозподілом фондів державних фінансів. До класифікаційної групи макрофінансових індикаторів безпеки відносимо індикатори бюджетної безпеки та боргової безпеки. Наведено перелік макрофінансових індикаторів в межах кожної із зазначених груп. Відбір реалізовано на основі рекомендацій чинної та актуальної методики розрахунку економічної та фінансової безпеки країни. В основу класифікації закладені основні цілі сталого розвитку, що базуються на емпіричних показниках методики та сталого зростання ВВП країни.

Ключові слова: індикатор, макрофінансовий індикатор, система макрофінансових індикаторів, індикатори безпеки, індикатори стабільності, індикатори ефективності.

DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2019-12-311-316>

Рис.: 2. **Бібл.:** 10.

Хлівний Володимир Кирилович – кандидат економічних наук, професор кафедри фінансів, Київський національний економічний університет ім. В. Гетьмана (просп. Перемоги, 54/1, Київ, 03057, Україна)

E-mail: finance_kneu@ukr.net

Рудик Наталія Василівна – кандидат економічних наук, доцент кафедри фінансів, Київський національний економічний університет ім. В. Гетьмана (просп. Перемоги, 54/1, Київ, 03057, Україна)

E-mail: Nataly_Rudyk@ukr.net

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-4367-0392>

Researcher ID: <http://www.researcherid.com/P-8708-2018>

УДК 336.11
JEL: E61; E62; E63; H61; H63; O11

Хлевной В. К., Рудик Н. В. Аналитическая составляющая макрофинансовых индикаторов устойчивого развития

Целью статьи является исследование макрофинансовых индикаторов страны как инструмента информирования об изменениях в развитии её экономической и финансовой сфер. Обоснована необходимость макрофинансовых индикаторов на всех этапах управления. Визуально представлена последовательность использования результатов анализа макрофинансовых индикаторов в процессе реализации стратегии финансовой политики страны. Мониторинг индикаторов в процессе управления должен происходить минимум дважды: в процессе оценки ситуации для формирования плана действий и оценки последствий внедрения этих мероприятий. Предложена систематизация макрофинансовых индикаторов в соответствии со следующими подгруппами: стабильность, безопасность, эффективность. Уделено внимание особенностям наполнения каждой из групп макрофинансовых индикаторов в соответствии со специфическими признаками и функциональным назначением для экономической и финансовой системы. Выделение первой группы обусловлено необходимостью определения объемов финансовых ресурсов страны, на базе которых формируются фонды государственных финансов, которые напрямую зависят от стабильности доходной базы государственного бюджета и монетарной стабильности в целом. Выделение второй группы дает возможность оценить эффективность управления распределением и перераспределением фондов государственных финансов. Классификационная группа макрофинансовых индикаторов безопасности включает индикаторы бюджетной безопасности и долговой безопасности. Приведен перечень макрофинансовых индикаторов в пределах каждой из указанных групп. Отбор реализован на основе рекомендаций действующей и актуальной методики расчета экономической и финансовой безопасности страны. В основу классификации заложены основные цели устойчивого развития, основанные на эмпирических показателях методики и устойчивого роста ВВП страны.

UDC 336.11
JEL: E61; E62; E63; H61; H63; O11

Khlivnyi V. K., Rudyk N. V. The Analytical Component of the Macro-Financial Indicators of Sustainable Development

The article is aimed at researching the country's macro-financial indicators as an instrument to inform about changes in the development of its economic and financial spheres. The need for macro-financial indicators at all stages of management is substantiated. The sequence of use of results of macro-financial indicators analysis in the implementation of the country's financial policy strategy is visually presented. Monitoring of indicators in the course of management process should take place at least twice: in the process of estimating the situation to form an action plan and in evaluating the impact of implementing these activities. A systemization of macro-financial indicators in accordance with the following subgroups is proposed: stability, security, efficiency. Attention is paid to the specifics of filling each of the groups of macro-financial indicators in accordance with specific characteristics and functional purpose for the economic and financial system. The allocation of the first group is conditioned by the need to define the amount of the country's financial resources, on the basis of which public finance funds are formed, which are directly dependent on the stability of income base of the State budget and the monetary stability in general. The allocation of the second group provides an opportunity to evaluate the efficiency of management in terms of distribution and redistribution of the public finance funds. The classification group of the macro-financial security indicators includes indicators of budget security and debt security. A list of macro-financial indicators within each of these groups is provided. The selection is based on the recommendations of the effective and actual methodology for calculating the economic and financial security of the country. The classification is based on the main goals of sustainable development, based on empirical indicators of the methodology and the sustainable growth of the country's GDP.

Ключевые слова: індикатор, макрофінансовий індикатор, система макрофінансових індикаторів, індикатори безпеки, індикатори стабільності, індикатори ефективності.

Рис.: 2. **Библ.:** 10.

Хлевной Владимир Кириллович – кандидат економічних наук, професор кафедри фінансів, Київський національний економічний університет ім. В. Гетьмана (просп. Перемоги, 54/1, Київ, 03057, Україна)
E-mail: finance_kneu@ukr.net

Рудик Наталия Васильевна – кандидат економічних наук, доцент кафедри фінансів, Київський національний економічний університет ім. В. Гетьмана (просп. Перемоги, 54/1, Київ, 03057, Україна)
E-mail: Nataly_Rudyk@ukr.net

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-4367-0392>

Researcher ID: <http://www.researcherid.com/P-8708-2018>

Keywords: indicator, macro-financial indicator, system of macro-financial indicators, security indicators, stability indicators, efficiency indicators.

Fig.: 2. **Bibl.:** 10.

Khlivnyi Volodymyr K. – PhD (Economics), Professor of the Department of Finance, Kyiv National Economic University named after V. Hetman (54/1 Peremohy Ave., Kyiv, 03057, Ukraine)
E-mail: finance_kneu@ukr.net

Rudyk Nataliia V. – PhD (Economics), Associate Professor of the Department of Finance, Kyiv National Economic University named after V. Hetman (54/1 Peremohy Ave., Kyiv, 03057, Ukraine)
E-mail: Nataly_Rudyk@ukr.net

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-4367-0392>

Researcher ID: <http://www.researcherid.com/P-8708-2018>

Стратегія сталого розвитку серед розвинених країн залишається незмінною ознакою впевненості їх лідерів у врахуванні максимальної кількості зовнішніх і внутрішніх факторів, що впливають на встановлені цілі розвитку держави. Однак імовірність необґрунтованих управлінських рішень наразі також існує. В основі сталого розвитку покладено виважену управлінську складову, що має бути побудована на основі вже існуючих і відомих, виходячи з емпіричного досвіду, складових. До них традиційно відносять планування, організацію, мотивацію та контроль. Серед інструментів, що мають на меті визначення досягнень у межах зазначених складових, є показники та індикатори економічної та фінансової системи країни. Урахування факторних і результативних змінних сприяє задоволенню стратегії сталого розвитку лише за умови професійного аналізу та прийняття управлінських рішень з найменшою кількістю невизначеностей.

На державному рівні необхідною умовою, серед численних інновацій, залишається забезпечення взаємозв'язку макроекономічної та макрофінансової систем і можливості кількісного, якісного виміру зрушень у цих системах. Макрофінансові індикатори потребують не лише їх розподілу відповідно до етапів управління та визначення відповідальних за досягнення тих чи інших цільових рівнів, а й класифікацію відповідно до економічного значення. Сталий розвиток можливий за умови балансу двох систем, в основі управління яких закладено реальні значення та досяжні цілі. Серед існуючих методик, пов'язаних з макрофінансовою рівновагою та сталим розвитком, макроекономічного та макрофінансового значення набувають рекомендації щодо розрахунку рівня економічної безпеки України відповідно до її існуючої ресурсної бази та перспектив.

Метою статті є дослідження аналітичної складової макрофінансових індикаторів для сталого розвитку України. Для досягнення мети було поставлено та вирішено такі завдання: визначити місце макрофінансових індикаторів у фінансовій політиці сталого розвитку та системі управління державними фінансами; запропонувати систему макрофінансових індикаторів сталого розвитку за якісними параметрами оцінки стану державних фінансів.

Основними аспектами сталого розвитку, яким приділяється увага практиків та дослідників мікрота макrorівнів економіки, фінансів, менеджменту чи бізнесу, є запобігання або максимальне нівелювання негативних факторів змін циклічного розвитку. Досліджуючи макрофінансові індикатори сталого розвитку, слід відзначити актуальні пропозиції щодо моніторингу сталого планування та прогнозування бюджету в дослідженнях таких науковців, як Є. Хеґе, Л. Брімонт і Ф. Пагنون (E. Hege, L. Brimont, F. Pagnon) [1]. На макrorівні слід приділяти увагу кількісним показникам навіть у якісних стратегіях сталого розвитку – таких положень дотримуються дослідники Р. Роттенбург, С. Меррі (R. Rottenburg, S. Merry) [3], за такими ж принципами побудовано звіт щодо індикаторів сталого розвитку Франції [2]. У Китайській Народній Республіці дослідники активно діляться досвідом державно-приватного партнерства, в основі аналітичної складової якого покладено моніторинг макрофінансових індикаторів сталого розвитку [4]. Зазначений досвід доводить, що сталий розвиток буде унікальним для кожної із економік і фінансових систем, але подібним у інструментарії його досягнення.

Перш за все, сконцентрувати увагу необхідно на відборі індикаторів, що будуть ідентифікувати сталий розвиток фінансової та економічної систем. Орієнтуючись на існуючу методіку економічної безпеки, виокремимо макроекономічні та макрофінансові індикатори, що відобразатимуть сталий розвиток фінансової та економічної систем держави. За основу візьмемо ретроспективні цілі, результати яких мали б бути досягнуті з огляду на середньостроковий принцип планування та поставлені цілі й завдання.

Отже, «Україна – 2020. Стратегія національної модернізації», розроблена за дорученням Кабінету Міністрів України у 2010 р. Інститутом економіки та прогнозування та Міністерством економіки за участю громадських організацій, добігає до вирішальних етапів своєї реалізації. Її головною стратегічною метою

БІЗНЕСІНФОРМ № 12 '2019

було визначено вихід країни на траєкторію сталого розвитку зі зростанням добробуту та якості життя для усіх верств населення [9]. На 2014–2020 рр. було визначено 21 ключовий показник, серед яких: зростання кредитного рейтингу України з ССС до ВВВ; чисті надходження прямих інвестицій за 2015–2020 рр. у розмірі 40 млрд дол. США; зменшення відношення загального дефіциту бюджету, включно із Нафтогазом, з 10% до ВВП до 3%; зменшення відношення загального державного боргу до ВВП з 67,6% до 60%; зменшення інфляції з 19% до 1,7%; зростання частки коштів місцевих бюджетів у загальнодержавному бюджеті з 31% до 65%. У рамках Дорожньої карти реформ для Верховної Ради України VIII скликання та безпосередньо Коаліційної угоди [5] визначено пріоритетні напрями реформування системи управління державним фінансами, яке, в тому числі, передбачає активне впровадження макрофінансових індикаторів на вищих рівнях управління. Завданнями в процесі досягнення відновлення економічного зростання визначено:

- ✦ створення системи управління ризиками державного боргу з метою запобігання піковим навантаженням на державний бюджет (підрозділ 2.6.6);
- ✦ запровадження повноцінної системи планування й оцінювання виконання Державного бюджету України за результатами запровадження комплексної системи ключових показників ефективності на основі системи державного планування та прогнозування (підрозділ 2.6.8);
- ✦ забезпечення дотримання «структурних маяків» щодо дефіциту сектора загальнодержавного управління, передбачених у Меморандумі про економічну та фінансову політику між Україною та МВФ (підрозділ 2.6.12).

Виконання цих та інших завдань залишалися ключовими цілями забезпечення сталого розвитку, реалізація стала можливою за умови аналізу та моніторингу системи індикаторів, наведених на *рис. 1* і *рис. 2*. Система заходів економічної політики передбачала згладжування відхилень кривої економічних циклів та цільового тренду економічного зростання. Залежно від етапу економічного циклу, поточних і стратегічних цілей формується стимулююча чи стримуюча політика, що охоплює: фіскальні (введення або ліквідація надзвичайних податків, зміна податкових ставок та об'єкта оподаткування, управління зовнішнім і внутрішнім боргом), монетарні (управління грошовою масою, обліковою ставкою, ставкою рефінансування та нормою резервування), інституційні (реорганізація управлінської структури системи державних фінансів, створення нових органів управління або розширення повноважень існуючих) та всі інші можливі важелі впливу, що дають можливість досягти максимального економічного зростання в середньо-

та довгостроковій перспективі. Потреба в індикаторах як кількісних величинах виникає в момент оцінки поточного стану та ідентифікації тенденцій економіки (вони є вимірниками, фіксаторами, орієнтирами). Оскільки управління є безперервним циклічним процесом, фактично протягом одного циклу індикатори використовуються двічі: у процесі оцінки ситуації для формування плану заходів та оцінки наслідків впровадження цих заходів (*рис. 1*).

Фінансова безпека охоплює стан бюджетної, податкової та грошово-кредитної системи, що гарантує спроможність держави ефективно формувати, зберігати від надмірного знецінення та раціонально використовувати фінансові ресурси країни для забезпечення її соціально-економічного розвитку й обслуговування фінансових зобов'язань [8]. На практиці дані ідеї реалізовані в рамках Методики оцінки економічної безпеки України, побудованої за принципом ієрархії «індикатори боргової, бюджетної, грошово-кредитної та валютної безпеки; інтегральний індикатор фінансової безпеки; інтегральний індикатор економічної безпеки» [6; 7]. Тобто групи формуються на основі сфери оцінки, а не їх економічного значення.

З метою сталого розвитку система макрофінансових показників потребує інклюзивності інновацій в об'єктивну реальність. Тому аналіз сталого розвитку на базі макрофінансових індикаторів в українських реаліях має базуватися на індикаторах, що мають ретроспективну базу для аналізу. Інновації, звісно, важливі, але необхідно враховувати наявні для них ресурси. Досліджені наукові праці дозволяють зробити висновок про доцільність виділення з множини макрофінансових індикаторів: індикатори стабільності, безпеки та ефективності. Їх моніторинг інтерпретує ресурсно-інноваційну базу економічної та фінансової системи. Виокремлення першої групи зумовлене необхідністю приділення уваги фінансовим ресурсам країни, на базі яких формуються фонди державних фінансів, що прямо залежать від стабільності дохідної бази державного бюджету та монетарної стабільності загалом. Виокремлення другої дає можливість оцінити ефективність управління розподілом і перерозподілом фондів державних фінансів. Таким чином, нерозподіленими, тобто залишеними в групі індикаторів безпеки, залишаються боргові індикатори, які, за умови раціональних управлінських рішень, балансують систему макрофінансових індикаторів.

У науковій літературі стійкість найчастіше визначають як здатність фінансової системи ефективно виконувати свої фінансові функції у довгостроковому періоді [10]. Говорячи про державні фінанси, визначення обмежують рамками «виконання функцій держави». Воно, своєю чергою, залежить від наявності достатніх доходів бюджету. Досліджуючи доходи державного бюджету, акцентують увагу на їх абсолютних

Рис. 1. Макрофінансові індикатори за складовими фінансової політики сталого розвитку в системі управління державними фінансами

Джерело: авторська розробка.

обсягах, структурі та динаміці. При цьому, залежно від цілей аналізу, критерієм порівняння абсолютних обсягів виступає ВВП країни як показник обсягів економіки, рідше – одержуваний дохід, кількість населення, показники платіжного балансу, інші показники. Критерієм зіставлення для індикаторів структури та динамік є відповідно структурні елементи вищого рівня та значення попередніх чи базових періодів.

У складі якісних параметрів оцінки ефективності розкриваються такі пріоритетні складові, як: результативність процесів планування та виконання планів у процесі управління державними фінансами, напрями спрямування запозичень, рівень довіри інвесторів (рис. 2). Дана структуризація макрофінансових індикаторів надає можливість повноцінної інтегральної оцінки стану державних фінансів. Ефективність макрофінансового аналізу, тобто гарантування правильності, вчасності та повноти аналітичних висновків, можна забезпечити лише при синергетичному поєднанні індикаторів усіх трьох виділених груп. Аналіз збалансованості бюджету та обсягів державного боргу в рамках груп індикаторів безпеки дає можливість сформулювати уявлення про «точковий» стан державних фінансів, виявити наяв-

ні загрози та ризики. Значно більше висновків може бути зроблено на основі аналізу фіскальної та монетарної стабільності.

Так, індикатори першої зазначеної підгрупи формують оцінку короткострокового потенціалу дохідної бази бюджету – можливості збільшення надходжень або навпаки, ризику їх зменшення за рахунок переходу частини економіки в тіньовий сектор через високе податкове навантаження. Друга група – монетарної стабільності – головним чином визначає інфляційні ризики, що мають прямий вплив на видаткову частину бюджету. Разом вони формують аналітичну базу для висновків щодо майбутнього стану дефіцитності бюджету, а отже, і потреби в зовнішньому фінансуванні. Реалії української економіки потребують додаткового приділення уваги таким показникам, як: виявлені порушення в обчисленні податків, податковий борг, рівень виконання планів зі збору податків та інші індикатори, пов'язані із суб'єктивними складовими процесу збору податків та контролю за ним. З іншого боку, визначення причин наявних проблем у бюджетній і борговій сферах має включати аналіз управлінського фактора як джерела потенційних загроз (група індикаторів ефективності). Сумнівність виконання поставлених планів та завдань, довіра внутрішніх та

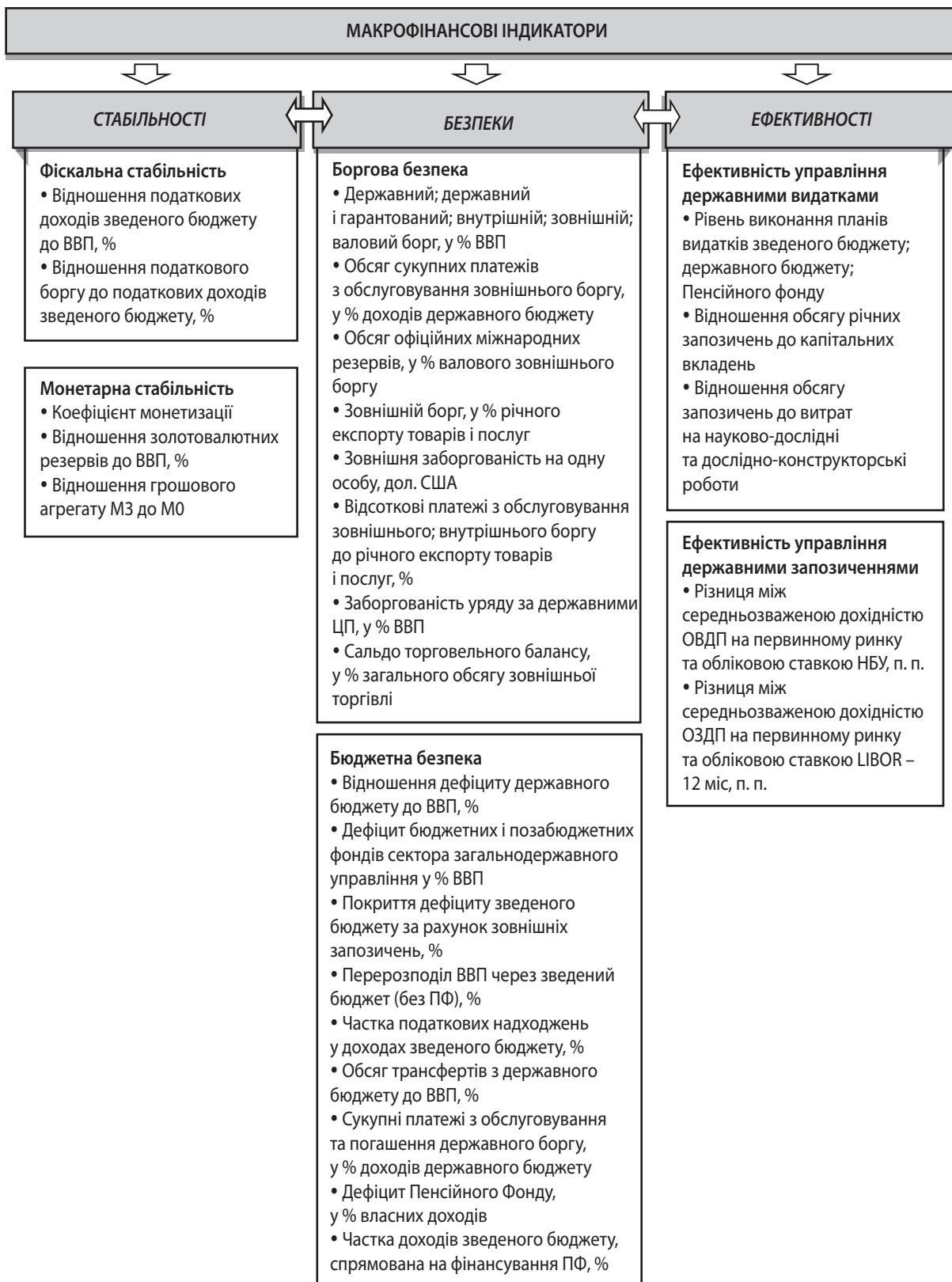

Рис. 2. Система макрофінансових індикаторів сталого розвитку за якісними параметрами оцінки стану державних фінансів

Джерело: авторська розробка.

зовнішніх кредиторів, інвестиційна складова в структурі видатків бюджету визначають не тільки джерела наявних проблем, а й потенційні ризики коротко- та середньострокового періодів.

ВИСНОВКИ

Система управління державними фінансами являє собою своєрідний механізм реалізації управлінських функцій держави, що є основою забезпечення

сталого розвитку країни та гарантованого виконання соціальних зобов'язань перед громадянами. Саме через заданий механізм, який виступає способом впливу держави на рух фінансових потоків, має оптимізуватися системи органів, що управляють фінансами та раціоналізацією міжбюджетних відносин. Постійний моніторинг і аналіз забезпечують сталість процесів. На нашу думку, адекватна реалізація функцій держави можлива через аналіз ситуації та відповідне прийняття управлінських рішень. Тоді основним інструментом аналізу сталого розвитку економіки та фінансів є макроіндикатори. У межах окресленої тематики дослідження визначаємо макрофінансові індикатори як інструмент управління державними фінансами. ■

ЛІТЕРАТУРА

1. Hege E., Brimont L., Pagnon F. Sustainable Development Goals and Indicators: Can they be Tools to Make National Budgets More Sustainable? *Public Sector Economics*. 2019. Vol. 43. No. 4. P. 423–444. URL: <https://doi.org/10.3326/pse.43.4.5>
2. Mény Y., Uterwedde H., Zohlnhöfer R. France report: sustainable governance indicators 2019. Bertelsmann-Stiftung, Gütersloh. URL: https://www.sgi-network.org/docs/2019/country/SGI2019_France.pdf
3. Rottenburg R., Merry S. A world of indicators: The making of governmental knowledge through quantification // In: R. Rottenburg, S. Merry, S. Park, & J. Mugler (eds.). *The World of Indicators: The Making of Governmental Knowledge through Quantification* (Cambridge Studies in Law and Society. P. 1–33). Cambridge: Cambridge University Press, 2015. DOI:10.1017/CBO9781316091265.001.
4. Yuan J., Zhang L., Tan Y., Skibniewski M. J. Evaluating the regional social sustainability contribution of public-private partnerships in China: The development of an indicator system. *Sustainable Development*. 2019. DOI:10.1002/sd.2001
5. Коаліційна Угода Верховної Ради України VIII скликання, 2014 р. URL: http://www.afo.com.ua/doc/Coalition_Agreement_2014.pdf
6. Наказ Міністерства економічного розвитку і торгівлі України «Про затвердження Методичних рекомендацій щодо розрахунку рівня економічної безпеки України» № 1277 від 29 жовтня 2013 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v1277731-13#n3>
7. Наказ Міністерства економіки України «Про затвердження Методики розрахунку рівня економічної безпеки України» від 2 березня 2007 р. № 60. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0060665-07>
8. Сухоруков А. І., Ладюк О. Д. Фінансова безпека держави : навч. посіб. Київ : ЦУЛ, 2007. 192 с.
9. Указ Президента України «Про Стратегію сталого розвитку «Україна – 2020» від 12.01.2015 р, № 5/2015-ВР. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/5/2015>
10. Шевчук В. В. Фінансова стабільність держави та її ознаки. *Фінанси, облік і аудит*. 2013. Вип. 1. С. 181–188.

REFERENCES

- Hege, E., Brimont, L., and Pagnon, F. "Sustainable Development Goals and Indicators: Can they be Tools to Make National Budgets More Sustainable". *Public Sector Economics*. 2019. <https://doi.org/10.3326/pse.43.4.5>
- "Koalitsiina Uhoda Verkhovnoi Rady Ukrainy VIII sklykannia, 2014 r." [Coalition Agreement of The Verkhovna Rada of Ukraine of VIII Convocation, 2014]. http://www.afo.com.ua/doc/Coalition_Agreement_2014.pdf
- [Legal Act of Ukraine] (2007). <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0060665-07>
- [Legal Act of Ukraine] (2013). <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v1277731-13#n3>
- [Legal Act of Ukraine] (2015). <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/5/2015>
- Mény, Y., Uterwedde, H., and Zohlnhofer, R. "France report: sustainable governance indicators 2019". Bertelsmann-Stiftung, Gütersloh. https://www.sgi-network.org/docs/2019/country/SGI2019_France.pdf
- Rottenburg, R., and Merry, S. "A world of indicators: The making of governmental knowledge through quantification". In *The World of Indicators: The Making of Governmental Knowledge through Quantification* (Cambridge Studies in Law and Society. P. 1-33). Cambridge: Cambridge University Press, 2015. DOI:10.1017/CBO9781316091265.001
- Shevchuk, V. V. "Finansova stabilnist derzhavy ta yii oznaky" [Financial Stability of the State and its Features]. *Finansy, oblik i audyt*, no. 1 (2013): 181-188.
- Sukhorukov, A. I., and Ladiuk, O. D. *Finansova bezpeka derzhavy* [Financial Security of the State]. Kyiv: TsUL, 2007.
- Yuan, J. et al. *Evaluating the regional social sustainability contribution of public private partnerships in China: The development of an indicator system*. *Sustainable Development*, 2019. DOI:10.1002/sd.2001